

Toiveena lahjoista suurin

Simo ja Anne Hämäläinen tapasivat 7 vuotta sitten opiskelijoina Lappeenrannassa. He muuttivat yhteen, sitten pääkaupunkiseudulle ja ulkomaankomennuksen jälkeen pari päätti, että on aika vakiintua: ostaa asunto, mennä naimisiin ja perustaa perhe.

Olimme puhuneet lapsista jo pitkään, ja häiden jälkeen oli tarkoitus yrittää lasta mahdollisimman pian. Toisin kuitenkin kävi, sillä muutama viikko häistä sain kuulla sairastavani aggressiivista kohdunkaulan syöpää. Haaveet lapsesta vaihtuivat epätietoisuuteen, häämätka Afrikkaan hiljaiseen ajomatkaan Naistenklinikalle leikkaukseen. Olin onnekas siinä mielessä, ettei syöpä ollut levinnyt ja leikkaus riitti hoidoksi, mutta kohdunpoisto oli ainoa vaihtoehto, Anne kertoo.

Diagnoosista kohdunpoistoleikkaukseen kului ainoastaan kolme viikkoa. Koska syöpä ei ollut ehtinyt levitä, ei sädehoitoa tarvittu ja näin Annen munasarjat säästyivät.

– Heti kun sain diagnoosin, mietimme, mitä tehdä. Yksi lapsuudenystäväni itse ehdotti, että hän ryhtyy meille sijaissynnyttäjäksi. Vastasin vain, että kiitos tarjouksesta, mutta se on Suomessa laitonta, Anne sanoo.

Samana syyskuuisena päivänä vuonna 2011, kun Anne pääsi sairaalasta, oli Helsingin Sanomissa juttu Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan ETENEn sijaissynnytyksiä puoltavasta lausunnosta. – Rupesimme Simon kanssa miettimään, mitä tämä tarkoittaa. Hain vertaistukea Simpukan sivuilta ja siellä olikin jotain keskustelua, mutta se oli aika hajanaista. Ymmärrän, etteivät ihmiset halua puhua tästä

omalla nimellään. Netissä on myös paljon vääriä informaatiota. Ihmiset ovat niin herkkiä tuomitsemaan ja kritisoimaan. En ole kuullut mitään loukkaavampaa kuin kommentit, että jos lapsia ei saa tavallisesti, niin sitten niitä ei pitäisi saada ollenkaan, Anne puuskahtaa.

IT-alalla konsulttina työskentelevä 29-vuotias Anne ja markkinoinnissa toimiva 32-vuotias Simo ovat päättäneet tehdä jotain sen eteen, että sijaissynnytyksellä Suomessa jätetään jälleen. – Tämä ei ole vain paperilla pyörivä asia, vaan koskettaa ihan oikeita ihmisiä. Tuntuu voimattomalle, että muut tekevät päätöksiä ymmärtämättä niiden vaikutuksia. Sijaissynnytyksellä on kuitenkin ollut Suomessa aiemmin sallittua eikä suuria ongelmakohtia ole ollut. Olemme miettineet, miten voimme omalta osaltamme edesauttaa, että se sallittaisiin. Ymmärrämme tietenkin myös, ettei tähän ole nopeita ratkaisuja, Anne kertoo.

Miten sijaissynnytyksen käytännössä pitäisi toteuttaa?

Anne ja Simo sanovat pohtineensa paljon sitä, miten sijaissynnytyksellä käytännössä Suomessa toteutetaan. Heidän mielestään sijaissynnyttäjäksi voisi olla joko pariskunnan läheinen, kuten ystävä tai sukulainen, mutta myös tuntematon. He ovat itse kuitenkin enemmän tutun sijaissynnyttäjän kannalla. Sijaissynnyttäjänä toimiva lähiomainen tai

ystävä mahdollistaisi sen, että raskautta olisi helpompi seurata läheltä, ja henkilö voisi myös olla osa perheen elämää synnytyksen jälkeen ja mukana ja tukena lapsen kasvaessa. Lähiomainen tarjoutuu heidän mukaansa sijaissynnyttäjäksi nimenomaan, koska haluaa auttaa. Luottamus läheiseen on myös suurempaa, ja näin sijaissynnytykseen liittyviä ongelmia olisi Annen ja Simon mielestä helpompi välttää.

Sijaissynnytykseen ryhtyville tulisi heidän mukaansa antaa neuvontaa ja valmennusta. – Tuleville vanhemmille pitäisi tarjota nykyistä adoptioneuvontaa vastaavaa valmennusta. Pitäisi myös varmistaa, että sijaiskantaja on soveltuva ja valmis, Simo toteaa. Anne lisää: – Myös sijaissynnyttäjän oma perhe tulee ottaa huomioon, niin että hänen lapsensa ymmärtävät, että äidin mahassa on vauva, mutta vauva ei muutakaan heille kotiin. Molemmat korostavat sitä, että prosessin tulee olla luvanvaraista ja osapuolet tulee arvioida tarkkaan. Pariskunnan mielestä tulevien vanhempien tulee maksaa hedelmöityshoidoista aiheutuvat kustannukset, mutta he eivät ole vielä miettineet, missä määrin tulevien vanhempien pitäisi korvata myös sijaissynnyttäjälle koituvia kustannuksia.

Hämäläiset ovat myös miettineet, kenelle sijaissynnytyksellä tulisi sallia. – Mielestämme tämä mahdollisuus olisi ensisijaisesti heille,

jotka eivät kohdun puuttumisen tai sairauden takia voi itse kantaa lasta, mutta ovat muuten kykeneväisiä tuottamaan geneettisen perillisen. Toisaalta pariskunta pohtii, että sijaissynnytyksellä tulisi periaatteessa voida sallia kaikille sellaisille, jotka katsotaan sopiviksi adoptiovanhemmiksi.

Riskit ja eettiset ongelmat

Sijaissynnytykseen liittyy useita eettisiä kysymyksiä ja riskejä, kuten sijaissynnyttäjään kohdistuva painostus tai se, ettei sijaissynnyttäjällä halua luovuttaa lasta, etteivät lapsen biologiset vanhemmat lopulta halua ottaa lasta tai että Suomesta tulee mahdollisen uuden lain myötä kohdunvuokrausturismien kohdemaaksi.

Anne ja Simo korostavat sitä, että sijaissynnyttäjän terveys on ilman muuta tärkeämpää kuin syntymättömän lapsen, eli jos raskaus vaarantaa naisen hengen, tulee se keskeyttää. – Ja jos lapsi on kehitysvammainen, totta kai me olemme lapsen vanhemmat, ja meillä on vastuu ja halu ottaa hänet, ihan kuin jos olisin itse kantanut hänet, Anne toteaa.

Vaikka aiemmin Suomessa kävi ulkomailta sijaissynnytyshoidoissa, voisi ulkomailta Suomeen mahdollisesti suuntautuvaa kohdunvuokrausturismia heidän mielestä rajoittaa säädöksin.

Anne ja Simo ovat tietoisia esitetyistä ongelmista mutta yhtyvät ETENEn lausunnossa

esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan sijaissynnytyksellä ei tulisi kieltää vain sen takia, että asiaan liittyy vaikeita kysymyksiä. Heidän mielestään on tärkeä arvioida kokonaisuutta ja siten myös sijaissynnytyksen sallimisen positiivisia puolia. – Sijaissynnytyksen prosessi ei saakaan olla helppoa. Haluamme, että kaikki asiat otetaan tarkasti huomioon, muttei pidä turhaan maalata piruja seinille, he toteavat. Mahdollisten riskien pelossa ei heidän mielestään tule kieltää sellaista, joka voisi tuoda valtavan paljon hyvää monelle ihmiselle ja auttaa lapsettomuudesta kärsiviä. Pariskunnan mielestä sijaissynnyttämisen salliminen voisi myös olla tapa kohtuullistaa joidenkin vanhemmuutta toivovien odotusaikaa, etenkin kun adoptio voi kestää useita vuosia.

Sijaissynnytyksellä on niin Suomessa kuin ulkomailla kritisoitu siitä, että se esineellistää sijaissynnyttäjän toimivan naisen ja asettaa hänet alttiiksi painostukselle. Hämäläisistä tämä näkökulma on loukkaava. – Henkilökohtaisesti pidän tätä näkökulmaa todella loukkaavana. Jos joku ihminen on valmis tekemään maailman suurimman palveluksen ja jaloimman teon, niin miten se on alistavaa ja välineellistävä? Tämä nainen, oli hän tuttu tai tuntematon, ja joka synnyttäisi meidän lapsen, totta kai hän säilyisi aina hyvin merkityksellisenä meidän elämässä. Totta kai olet kiitollinen ihmiselle, joka tekee jotain tällaista, Anne toteaa.

Simo ja Anne Hämäläinen kannattavat sijaissynnytyksen sallimista. Mahdollisten riskien pelossa ei heidän mielestään tule kieltää sellaista, joka voisi tuoda valtavan paljon hyvää monelle ihmiselle ja auttaa lapsettomuudesta kärsiviä.

Anne ja Simo ovat pohtineet asiaa paljon. – Kukaan meistä, jotka ovat valmiit lähtemään tähän, ei lähdä kevyin perustein. Olemme joutuneet miettimään, mitä sijaissynnytyksellä tarkoittaisi meille, meidän läheisillemme ja lapsellemme. Olemme myös punninneet sitä perimmäistä ajatusta, miksi haluamme lapsen, ja jo tähän mennessä olemme käyneet raskautta läpi paljon enemmän kuin moni raskaaksi tuleva tai lapsen synnyttävä, Anne toteaa.

Toiveita lainlaatioille

Anne ja Simo ovat suunnitelleet adoptiota ja toivovat voivansa aloittaa adoptioneuvonnan piakkoin. Pariskunta toivoo, että neuvonnasta on hyötyä myös mahdollista sijaissynnytyksellä ajatellen. – Jos sijaissynnyttäminen sallitaan, niin olisimme jo käyneet adoptioneuvonnan läpi. Osa neuvonnasta olisi varmaankin samantyyppistä, pariskunta toteaa.

– Optimistisesti toivomme, että laki hyväksytään tämän hallituskauden päättymiseen mennessä, mutta tuntuu, että tämä asia ei yksinkertaisesti ole prioriteetti. Ymmärrämme, että meitä, joita tämä asia koskee, on lopulta aika vähän, mutta ei tämä ole kaikkien monimutkaisin asia, jota eduskunnassa on jouduttu pohtimaan, Anne ja Simo toteavat lopuksi.

Natalia Ollus

Koonnut Anne Lindfors

Pitäisikö sijaissynnytykset sallia Suomessa?

Kyllä

Mielestäni sijaissynnyttämiseen liittyvät riskit pystytään minimoimaan, esim seulomalla tarkasti kuka on sovelias sijaissynnyttäjäksi. On epäeettistä olla auttamatta naisia, joilla on kohtuperäinen syy lapsettomuuteen.

Kohtuperäinen syy olisi lähinnä kohdun puuttuminen (synynnäisesti, raskaus- ja synnytyskomplikaatioiden tai sairauden takia). Pidän sijaissynnytystä mahdollisena myös silloin, kun lääkäri arvioi, että kohtu ei syystä tai toisesta pysty raskautta loppuun saattamaan. Tällöin tosin rajanveto on hankalampaa. Sen sijaan se, että koeputkihedelmöityksessä siirretty alkio ei kiinnity kohtuun ei ole mielestäni riittävä syy. Sijaissynnytyshoitoja tarjottaisiin ainakin alkuvaiheessa vain lasta toivovan pariskunnan omilla sukusoluilla.

Olen ollut toteuttamassa Suomessa tehtyjä sijaissynnytyshoitoja. Hoidot olivat luonteeltaan pilottihoitoja. Jos sijaissynnytykset sallittaisiin, olisi tarpeen määritellä strukturoidut toimintatavat. Mallia voitaisiin ottaa Hollannista, jossa sijaissynnytykset on keskitetty yhteen paikkaan ja hoitoja toteuttaa moniammatillinen tiimi, jossa on mukana myös juristi. Tärkeää olisi, että psykologinen tuki olisi tarjolla koko hoitoprosessin ajan, siis myös raskauden aikana ja synnytyksen jälkeen. Sijaissynnyttäjän puolisolle ja perheelle tarjottaisiin myös neuvontaa ja tukea.

Viveca Söderström-Anttila

LT, dosentti, Väestöliiton klinikat

Asiasta tarkemmin ETENE:n lausunnon liitteessä 1.

Ei

Sijaissynnytystä ei pidä sallia, sillä sijaissynnytyksessä itsessään on eettisesti ongelmallinen järjestely. Lisäksi sen sallimisesta seuraisi monia käytännöllis-juridisia ongelmia.

Sijaissynnytykseen liittyy sijaissynnyttäjänä toimivan naisen ihmisarvoa loukkaavia elementtejä. Hollantilainen **René Hoksbergen** on vastikään kutsunut sijaissynnytyksjärjestelyjä reproduktiiviseksi prostituutioksi. Vaikka Hoksbergenin käyttämä ilmaisu on kovin provokatiivinen, on totta, että sijais-

synnyttämällä ja prostituutiolla on naisen ruumiin hyväksikäyttöön liittyviä yhteisiä piirteitä. Tämä hyväksikäyttöloukuttavuus ei häviä sijaissynnytyksjärjestelyistä, vaikka ne sallittaisiinkin ainoastaan vastikkeettomassa muodossaan.

Käsittäkseni sijaissynnytyksjärjestelyiden ihmisarvoa loukkaavasta luonteesta johtuu, että eräät eurooppalaiset valtiot ovat a) kieltäneet sijaissynnytyksjärjestelyt lainsäädännössään ja b) kieltäytyneet tunnustamasta ulkomailla tehtyjen sijaissynnytyksjärjestelyjen oikeusvaikutukset sellaisissakin tilanteissa, joissa lapsen edun periaate olisi puoltanut tunnustamista. (Lapsen etu on erittäin vahva oikeusperiaate, joka perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen.)

Sijaissynnytyksjärjestelyjen eri osapuolilla voi olla asiassa kovin vahvoja intressejä ja tunnetiloja (kuten raskaus, synnytys, vanhemmuus). Suomen lainsäädännöstä ei löydy hyviä ratkaisumalleja sellaisten tilanteiden varalle, jossa sijaissynnytyksjärjestelyn osapuolet joutuvat keskenään sovitamattomaan ristiriitaan. Voimassaolevan lainsäädännön (esimerkiksi potilaslain ja aborttilain) säännökset vaikuttaisivat vahvasti sijaissynnyttäjän eduksi niin kauan kuin aiotut vanhemmat ovat adoptoineet lapsen. Sen jälkeen tilanne kääntyisi päinvastaiseksi (esimerkiksi laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta).

Riitta Burrell

OTT, lääkintä- ja bio-oikeuden dosentti

Asiasta tarkemmin ETENE:n lausunnon liitteessä 2.

Kyllä

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE hyväksyi sijaissynnytyshoidot rajatuissa tilanteissa. Sijaissynnytyshoitojen sallivassa toiminnassa on enemmän myönteisiä vaikutuksia kuin hoidosta kuvatuissa ongelmissa. Etene arvioi eettisen punninnan jälkeen, että joissakin yksittäisissä tapauksissa lapsettomuuden hoito sijaissynnytyksen avulla voi olla eettisesti hyväksyttävää. Sijaissynnytyshoitojen tulisi olla luvanvaraisia ja sijaissynnytyksen tulisi

perustua auttamishaluun, ei kaupallisuuteen. Sijaissynnytyksen sallimiseen liittyy vaikeasti ratkaistavia juridisia kysymyksiä, jotka vaativat huolellisia jatkoselvityksiä.

Etene

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta

http://www.etene.fi/c/document_library/get_file?olderId=72662&name=DLFE-2319.pdf

Kyllä

Sijaissynnytyksen hyväksymistä tulisi kartoittaa ETENE:n linjausten ja ehdotusten mukaisesti. Järjestelyistä on tehtävä sopimukset, jotka turvaavat syntyvän lapsen edun ja oikeudet sekä synnyttäjän ja tulevien vanhempien oikeudet. Sijaissynnytyksjärjestelyt edellyttävät erittäin huolellista psykologista neuvontaa ja valmentamista ja järjestelyjä on valvottava. Kaikkien osapuolten, niin lapsen, sijaissynnyttäjän ja lasta toivovan pariskunnan oikeuksia on kunnioitettava.

Esitämme myös, että tutkittaisiin mahdollisuutta jatkossa laajentaa sijaissynnytyshoidot koskemaan myös muita, kuin niitä, joilla ei ole kohtua tai joiden kohtu ei kestä raskautta. Tällöin sijaissynnytystä voitaisiin joissain tapauksissa käyttää esimerkiksi silloin, kun hedelmöityshoitoja on toistettu pitkään tuloksetta.

Lapsettomien yhdistys Simpukka ry

Lue koko kannanotto: http://www.simpukka.info/fi_fi/etusivu/simpukka-yhdistys/edunvalvontatointa/

Asiaa selvitettävä

Oikeusministeriössä tullaan tämän hallituskauden aikana pohtimaan uudelleen sijaissynnytykseen liittyviä näkökohtia kansainvälisten kokemusten ja ETENE:n lausunnon pohjalta. Mahdollisista lainsäädäntömuutoksista päätetään huolellisen arvioinnin jälkeen.

Anna-Maja Henriksson (rk)

Oikeusministeri